

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 37.091.12:005.591.3-027.1
DOI: 10.37026/2520-6427-2021-109-1-15-22

Наталія КРУТОВА,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри
природничо-математичної освіти
Рівненського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0002-2033-2497
e-mail: natashulaj@gmail.com

Ніна ТИМЧИНА,
старший викладач кафедри
природничо-математичної освіти
Рівненського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0001-9247-1851
e-mail: n.tymchyna@roippo.org.ua

Віталія ТИМЧИНА,
старший викладач кафедри
природничо-математичної освіти
Рівненського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0002-1030-6463
e-mail: v.tymchyna@roippo.org.ua

ПРОФЕСІЙНИЙ САМОРОЗВИТОК УЧИТЕЛЯ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

Анотація. Статтю присвячено проблемі саморозвитку вчителя у процесі професійної діяльності. Проаналізовано дослідження українських і зарубіжних учених щодо процесів оновлення професійної освіти, сутності професійного саморозвитку, необхідності переходу до моделі нової школи, наведено характеристики феномена професійного розвитку вчителів. Поняття «професійного саморозвитку» вчителя схарактеризовано як зростання, становлення та реалізація у професійній діяльності професійно значимих особистісних якостей і здібностей, професійних компетентностей, активного та якісного перетворення свого внутрішнього світу, що призводить до принципово нової її організованості та способу діяльності. Визначено три інтегральні характеристики, як-от

спрямованість, компетентність та гнучкість. Закцентовано увагу на факторах, які впливають на формування нинішнього ставлення до професійного саморозвитку вчителя. Розглянуто моделі освіти безперервного професійного розвитку вчителів: формальну, неформальну, інформальну. Представлено особливості професійного саморозвитку вчителя в інформаційному освітньому середовищі, а також «формулу» ефективної мережевої спільноти. Наведено приклади провідних світових і вітчизняних освітніх платформ, які дають змогу навчатися онлайн.

Ключові слова: професійний розвиток, саморозвиток, новий професійний стандарт, інтегральні характеристики особистості, освітнє середовище, мережева спільнота.

Natalia KRUTOVA,
Candidate of Pedagogical sciences,
Associate Professor,
Department of the Natural
and Mathematical education,
Rivne Regional Institute
of Postgraduate Pedagogical Education,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0002-2033-2497
e-mail: natashulaj@gmail.com

Nina TYMCHYNA,
Senior lecturer,
Department of the Natural
and Mathematical education,
Rivne Regional Institute
of Postgraduate Pedagogical Education,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0001-9247-1851
e-mail: n.tymchyna@roippo.org.ua

Vitalia TYMCHYNA,
Senior lecturer,
Department of the Natural
and Mathematical education,
Rivne Regional Institute
of Postgraduate Pedagogical Education,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0002-1030-6463
e-mail: v.tymchyna@roippo.org.ua

PROFESSIONAL SELF-DEVELOPMENT OF A MODERN SCHOOL TEACHER

Abstract. The article is devoted to the problem of relevance of teacher's self-development in the field of professional activity. The research of Ukrainian and foreign scientists on the processes of renewal of vocational education, the essence of professional self-development, the need to move to the model of a new school is analyzed.

The characteristics of the phenomenon of professional development of teachers are given. The concept of «professional self-development» of the teacher is presented as the growth, formation and implementation of professionally significant personal qualities and abilities, professional competencies, active and qualitative transformation of their inner world, which leads to a fundamentally new organization and mode of operation.

There are two areas of personal self-development – self-education (education of will, personal qualities, character traits, certain behaviors) and self-education (independent cognitive activity, intellectual growth, mastering high-level knowledge on their own initiative).

Three integral characteristics are defined: orientation, competence and flexibility. Emphasis is placed on the factors that influence the formation of the current attitude to the professional self-development of teachers. Models of education of continuous professional development of teachers are considered: formal, informal, informal.

Features of professional self-development of a teacher in the information educational environment and the «formula» of an effective network community are presented. Theoretical concepts and practical technologies that allow teachers to carry out self-development in a fundamentally new digital environment are traced.

Examples of leading global and Ukrainian educational platforms that provide the opportunity to learn online are given. The components of the influence of the educational environment on the teacher's self-development are given.

Key words: professional development, self-development, new professional standard, integral characteristics of personality, educational environment, network community.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку й діджиталізації суспільства, швидке та динамічне трансформування освіти, реформування Нової української школи суттєво змінюють вимоги до професійного саморозвитку вчителя. Зміни соціокультурного середовища призвели до потреби поліфункціональної діяльності кожної людини, яка передусім має професійно самореалізуватися, якісно й ефективно діяти, щоб бути успішною та затребуваною. Сучасна школа вбачає професійний розвиток учителя, його інтелектуальні здібності базовим

механізмом розвитку суспільства майбутнього. Таким чином, основна роль учителя в нинішніх умовах – прийняти цей виклик сучасності, ставши одночасно не лише суб'єктом, а й об'єктом трансформації.

Новий професійний стандарт за професією «Вчитель закладу загальної середньої освіти» – це втілення сучасного підходу Нової української школи до визначення переліку та опису загальних і професійних компетентностей вчителя, де розробка чітких стандартів мала на меті допомогти вчителю визначити орієнтири власного професійного розвитку. У разі потреби прийнятий документ запобігатиме ризику необ'єктивного оцінювання професійних компетентностей учителів під час їхньої атестації та сертифікації (Професійний стандарт, 2020).

Сучасне суспільство потребує фахівців, які вміють швидко адаптуватися не лише до життєвих умов, а й до швидкозмінних умов у сфері професійної діяльності. Зважаючи на це, новій школі потрібні висококваліфіковані фахівці, які володіють професійними компетентностями, сучасними знаннями та мають навички застосування цих знань у своїй професійній діяльності, мотивовані до саморозвитку та професійного зростання.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Питанням професійного саморозвитку, професійно особистісного самовдосконалення присвячено низку праць вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема: аналіз процесів оновлення професійної освіти представлено у наукових працях С. Гончаренка, А. Грецова, В. Кременя, А. Маркової, В. Поповича, Г. Січкаренка, В. Фокіної, Д. Чернілевського, А. Шаповалова та ін.; питання професійного саморозвитку педагога окреслили у своїх дослідженнях В. Вітюк, І. Дереза, Л. Коробка, Ю. Рева, О. Остапчук, Н. Мирончук, М. Морозова, Г. Топчій; теорія організації навчального процесу у вищій школі схарактеризовано у наукових розвідках В. Андрущенко, А. Вербицького, Л. Пуховської, Н. Чибісової та ін.

Британський педагог Майкл Барбер, один із провідних світових фахівців у галузі освітніх систем та реформування освіти, висловлює думку про необхідність переходу до моделі школи, «мета якої – підготувати учнів до економіки, заснованої на знаннях, шляхом розвитку в них здатності до пошуку, синтезу, критичного осмислення постійно зростаючого обсягу інформації, а також до простого засвоєння знань». Безперечно, що таким потенціалом повинні володіти й самі вчителі. Крім того, вчений зазначає, що освітні результати випускників шкіл найбільше залежать від якості викладання. Одним зі структурних елементів, що характеризує ефективну шкільну систему, він вважає професійні вміння вчителів і безперервне покращення їхніх педагогічних якостей та вмінь (Барбер, 2005).

Чимало досліджень як зарубіжних, так і вітчизняних науковців присвячено проблемі професійного розвитку й саморозвитку вчителя, зокрема сутності цього поняття. Так, С. Дей розглядає професійний саморозвиток як «процес, у ході якого педагог самостійно або разом зі своїми колегами переглядає, оновлює,

розширює свої зобов'язання щодо моральної мети викладання, а також критично розвиває знання, вміння, професійне мислення, планування і практику роботи з дітьми, молоддю й колегами на кожному етапі свого професійного життя» (Дей, 1999). Зі свого боку А. Глетсорт під професійним розвитком розуміє «розвиток особистості вчителя у професійному контексті на основі накопичення досвіду та систематичного аналізу власної педагогічної діяльності» (Глетсорт, 1999, с. 41).

Л. Пуховська у своїх дослідженнях наводить такі характеристики феномена професійного розвитку вчителів:

- професійний розвиток учителів неабияк пов'язаний зі шкільною реформою, адже означає насамперед процес формування культури, а не лише забезпечення формування в учителів нових умінь реалізації навчальних програм;

- педагоги є рефлексивними практиками, які приходять у професію з певною базою знань і набувають нових знань та досвіду, «дорошуючи» їх до попередніх;

- професійний розвиток учителів реалізується у процесі співробітництва, передусім – через взаємодію вчителів, адміністрації, батьків та інших членів громади;
- професійний розвиток ґрунтується на основі різних форм і способів організації, а отже, це постійний процес оптимального вибору й поєднання різних форм, методів, технологій, які є найбільш оптимальними в конкретній ситуації і в конкретному місці (Пуховська, 2011).

Є. Власова виокремлює два підходи до визначення сутності професійного саморозвитку: перший – пов'язаний із розвитком та саморозвитком особистості, другий – із «вписуванням» людини в ту чи іншу систему професійної діяльності. Обидва підходи щодо професійного саморозвитку поєднують взаємовплив індивідуальних особливостей людини та соціокультурного середовища, поступовість процесу, залежність особистісного розвитку та професійного становлення (Власова, 2008).

На думку Н. Боритко, професійний саморозвиток – це нелінійний (дискретний) процес, що має чітко виражені стадії і супроводжується кризами. Кризи саморозвитку залежать одночасно від внутрішніх факторів, зовнішніх обставин та їхнього взаємовпливу. Із посиленням внутрішніх чинників саморозвитку зростає як ступінь професійної свободи спеціаліста, так і стабільність його діяльності. Проходження рівнів саморозвитку – індивідуально-творчий, внутрішньо обумовлений процес, який залежить від нахилів та здібностей людини, її власної активності (Боритко, 2001).

Розкриваючи особливості професійного саморозвитку педагога, З. Курлянд пропонує науковий підхід до особистості й акцентує увагу на мотиваційному, емоційно-вольовому, особистісному та професійно-педагогічному компонентах. На думку вченої, мотиваційний компонент у процесі професійного саморозвитку вчителя розкриває наявність мотивації на досягнення успіху, впевненість у собі, задоволеність діяльністю; емоційно-вольовий – відсутність емоційного напруження, страху перед

аудиторією, вміння регулювати свої емоційні стани, наявність вольових якостей; особистісний містить методологічну рефлексію, швидкість реакції на поведінку аудиторії, звичайну втомлюваність; професійно-педагогічний забезпечує вміння приймати педагогічно доцільне рішення у нестандартних ситуаціях, можливість застосування на практиці знань та вмінь педагога (професійних, психолого-педагогічних, загальних), стійку потребу в самопізнанні, самореалізації та самопрезентації (Курлянд, 2002).

Основним завданням щодо вирішення проблеми професійного саморозвитку є ідея детермінації розвитку особистості успішною діяльністю.

У представленому дослідженні ми робитимемо акцент на особливостях професійного саморозвитку вчителя сучасної школи у зв'язку з упровадженням реформи Нової української школи та введенням нового професійного стандарту вчителя.

Мета статті – висвітлити особливості професійного саморозвитку вчителя сучасної школи як основного складника його професіоналізму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Актуальність проблеми професійного саморозвитку вчителя зумовила значну кількість розробок теоретичних засад цього процесу з метою досягнення рівня професійного та особистісного розвитку вчителя сучасним потребам і запитам суспільства.

Аналіз наукових досліджень показав, що професійний саморозвиток педагога є внутрішнім процесом, що спрямований на досягнення професіоналізму та являє собою особисті якості й здібності людини, яка володіє здатністю змінювати технологію власної професійної діяльності. Чим вищий рівень розвитку особистості, тим більш вільною від зовнішніх умов і впливів стає людина. Розвиток особистості здійснюється не в умовах пристосування людини до вимог оточуючого середовища, а в умовах його постійної творчої активності, спрямованої на перетворення цього середовища та самої себе (Мітіна, 2014, с. 16). Така позиція неабияк отожднює професійний розвиток учителя з розвитком його особистісних якостей.

Зважаючи на викладене вище, під *саморозвитком* розумітимемо власну активність людини, яка здатна до прогресивних змін із метою отримання найкращих результатів, збагачення своїх духовних потреб, розкриття творчості та особистісного потенціалу, а під *професійним саморозвитком учителя* – зростання, становлення та реалізацію у професійній діяльності професійно значимих особистісних якостей і здібностей, професійних компетентностей, активного й якісного перетворення свого внутрішнього світу, що призводить до принципово нової його організованості та способу діяльності.

У психолого-педагогічній літературі виокремлюють два напрями саморозвитку особистості – *самовиховання* (виховання волі, особистих якостей, рис характеру, певної поведінки) та *самоосвіту* (зростання пізнавальна діяльність, інтелектуальне зростання, оволодіння знаннями на високому рівні з власної ініціативи особистості). У кожного вчителя власні потреби в самоосвіті, на які впливають різні фактори:

особистість самого вчителя, його інтереси, наукова та професійна підготовка, загальноосвітній і культурний рівні, власний педагогічний досвід та досягнення, оцінювання професійної діяльності іншими суб'єктами освітнього процесу.

Звернемося до характеристик особистості вчителя, що забезпечують його професійний саморозвиток. У вітчизняній та зарубіжній психології і педагогіці представлені різні підходи до визначення професійно обумовлених компонентів розвитку особистості. Так, Л. Мітіна виокремлює три інтегральні характеристики: спрямованість, компетентність та гнучкість.

Під *професійною спрямованістю* авторка розуміє систему ціннісних орієнтирів, що задають ієрархічну структуру домінуючих мотивів особистості вчителя, які спонукають його до утвердження у професійній діяльності й спілкуванні. Л. Мітіна представляє структуру педагогічної спрямованості як: спрямованість на дитину та на інших людей; спрямованість на себе; спрямованість на предметну складову професії вчителя. Умовою розвитку *педагогічної спрямованості* є підвищення рівня професійної самосвідомості, тобто усвідомлення вчителем системи цінностей та мотивів, які необхідно реалізувати у своїй діяльності, поведінці, спілкуванні.

Педагогічну компетентність дослідниця визначає як гармонійне поєднання знання предмета, методики та дидактики викладання, умінь і навичок педагогічного спілкування, а також прийомів та засобів саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації (Мітіна, 2014, с. 58–138).

З урахуванням професійного стандарту вчителя виокремимо три складники його професійної компетентності, що позитивно впливають на саморозвиток:

– діяльнісний – здатність діяти відповідально і свідомо, дотримуватися ціннісних орієнтирів та інноваційних змін Нової української школи для здійснення ефективної освітньої діяльності;

– комунікативний – здатність до міжособистісної взаємодії, педагогіки партнерства, виявлення поваги до інших, взаємодії з різними професійними групами та батьками з метою здійснення спілкування;

– особистісний – потребу в саморозвитку, прагнення до самовдосконалення, прояв ініціативності та здатності до прийняття ефективних рішень, генерування нових ідей у професійній діяльності з метою самовдосконалення.

Для нашого дослідження ключовою характеристикою особистості та професійного саморозвитку вчителя є його *педагогічна гнучкість* – складне багатовимірне психічне утворення, яке поєднує в собі змістовні та динамічні характеристики, що зумовлюють розуміння концептуальних засад освітніх процесів, вміння приймати нові, продуктивні підходи щодо вирішення проблемних ситуацій при незмінних принципах та моральних підставах життєдіяльності, акцентуючи увагу на дітиноцентризмі, інноваційності та компетентності.

Запропоновані вище інтегральні характеристики особистості, важливі для професійного саморозвитку, матимуть таку структуру (*див. табл.*).

Структура інтегральних характеристик особистості

<i>Інтегральні характеристики особистості</i>		
<i>Спрямованість</i> – на дитину та власне оточення; – на себе; – на предметну складову	<i>Компетентність</i> – діяльнісна; – комунікативна; – особистісна	<i>Гнучкість</i> – емоційна; – інтелектуальна; – поведінкова
<i>Умови розвитку</i>		
Підвищення рівня професійної самосвідомості	Підвищення загальної культури та партнерських відносин як основи розвитку освітньої діяльності	<i>Підвищення рівня:</i> – самосвідомості; – самопізнання; – саморегуляції

На формування нинішнього ставлення до професійного саморозвитку вчителя, на нашу думку, впливають такі фактори:

- стратегія інноваційних змін Нової української школи;
- нові освітні стандарти початкової загальної освіти та базової і повної загальної середньої освіти щодо формування ключових компетентностей;
- новий порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників щодо їхнього професійного розвитку відповідно до державної політики в галузі освіти та забезпечення якості освіти;
- нові вміння будувати освітній процес на таких засадах: уміння критично мислити, вирішувати проблеми, працювати у команді, бути мобільним та вміти працювати з інформацією;
- нові уявлення про отримання та формування знань, готовність до нових змін, набуття професійних компетентностей.

Реформа освіти декларує фундаментальні зміни в школі, мета яких – потреба у висококваліфікованих фахівцях із різносторонньо розвинутим інтелектом, здатних до інноваційних змін із метою стабільного розвитку країни.

Реформатори Нової української школи запровадили зміни не лише щодо створення школи, в якій буде приємно навчатися та яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті, а яка, крім того, сприятиме професійному становленню вчителів. Сьогодні вчитель для професійного саморозвитку отримує право вибору суб'єкта, форм та способів підвищення кваліфікації, обираючи комфортні умови отримання освітніх послуг. Загальноприйнятим у розвинених країнах став формат безперервного професійного розвитку вчителів, що включає різні формати освіти: формальну (курси підвищення кваліфікації), неформальну (професійний розвиток через співпрацю з іншими вчителями – спільноти за професійними інтересами, методичні об'єднання, мережеві спільноти тощо) та інформальну (індивідуальний розвиток, що відбувається в сім'ї, на робочому місці, в локальній спільноті та повсякденному житті на самостійно, сімейно або соціально спрямованій основі).

Сучасна формальна модель професійного розвитку педагога зорієнтована на гнучку індивідуальну траєкторію розвитку вчителя та самостійного вибору

будь-якого з напрямів підвищення кваліфікації. Результатом навчання є отримання свідоцтва чи сертифіката участі. Слід зазначити, що у 2019 році стартував пілотний проект із добровільної сертифікації вчителів, мета якого – виявити та стимулювати педагогів із високим рівнем професійної майстерності, які володіють методиками компетентнісного навчання і новими освітніми технологіями та сприяють їхньому поширенню.

Досвід у системі післядипломної освіти дозволяє стверджувати, що при реалізації лише формальної моделі підвищення кваліфікації вчитель набуває компенсаторної (поверхове покращення та дозована інформація), адаптуючої (лише часткова пристосованість до реальності) та розвивальної (збагачення творчого потенціалу) функцій. Зі зростанням мотивації до саморозвитку перша та друга функції втрачають своє значення, відповідно третя стає основною.

Визначальна характеристика неформальної освіти полягає в тому, що вона є додатком, альтернативою або доповненням до формальної освіти у процесі навчання людини протягом усього життя. Неформальна освіта дає неабиякі можливості для професійного саморозвитку вчителя завдяки участі у вебінарах, науково-практичних семінарах, практикумах, тренінгах, майстер-класах тощо.

На сучасному етапі шкільна освіта спрямована на виявлення і розвиток обдарувань особистості, її індивідуальних здібностей, досягнення результатів у навчанні, формування і застосування предметних та ключових компетентностей, визначених державним стандартом. Базуючись на цих складових, учитель сучасної школи має орієнтуватися не лише на формування предметної компетентності, а й на оновлені підходи практико-орієнтованих завдань, формування ключових компетентностей, наскрізних ліній та імплементації їх у навчальний предмет. Тобто учитель має бути готовий до запровадження сучасних форм і методів навчання, використання інформаційно-цифрових технологій, STEM-підходу в освітній діяльності та інших не менш важливих завдань.

Вирішення означених вище завдань сучасної школи потребує професійного саморозвитку вчителя. Звернемося до накопиченого вітчизняного та зарубіжного досвіду, який засвідчує, що сучасні неформальні схеми професійного розвитку найкраще реалізуються через мережеві спільноти педагогів-практиків, які орієнтовані на досягнення певних результатів.

Головним ресурсом сучасного інформаційного суспільства, що розвивається, є люди, які не стільки

підготовлені, скільки здатні розвиватися безперервно.

Відомі фрагментарні уявлення про професійний саморозвиток учителя в інформаційному освітньому середовищі визначають необхідність розгляду особливостей теоретичних концепцій та практичних

технологій, що дозволяють вчителю здійснювати саморозвиток в умовах означеного середовища.

На сьогодні вироблена «формула» ефективної мережевої спільноти, з якою пропонуємо ознайомитися на *рисунок*.

Рис. Ефективні складові мережевої спільноти

Освітнє середовище стимулює розвиток здібності вчителя у роботі над собою. У зв'язку з цим саморозвиток постає як спосіб реагування людини на вплив соціального середовища та як процес особистісних змін під впливом внутрішніх протиріч. Учителю не тільки використовує ресурси освітнього середовища з метою власного саморозвитку, водночас він впливає на освітнє середовище: маючи можливість змінювати його, педагог змінюється і сам – як особистість і як професіонал.

Ступінь впливу освітнього середовища на саморозвиток учителя детермінується розвиваючим потенціалом середовища, що неабияк зростає в умовах його інтеграції. Інформаційне освітнє середовище характеризується значною кількістю освітніх ресурсів, що формують його нові якості. Інформаційне освітнє середовище має системний ефект: з одного боку, постає як багатомірний і впорядкований простір, а з іншого – як новий ступінь вільного вибору, що дозволяє вчителю підвищити ефективність професійного саморозвитку.

Сьогодні вчитель має можливість працювати в принципово новому цифровому середовищі, обирати зручний для себе контент, в якому важливі такі вміння, як співробітництво та партнерство, що передбачають рівноправну та особистісно зорієнтовану взаємодію з усіма учасниками освітнього процесу: учнями, колегами, батьками. Колективна робота у цифровому середовищі – запорука ефективного навчання, що потребує освоєння вчителями цифрових інструментів для управління освітнім процесом, доступу до практично необмеженого обсягу варіативних цифрових навчальних і методичних матеріалів, застосування адаптивних механізмів і цифрових навчальних середовищ, розширення простору для творчості, імпровізації та експериментів.

Водночас важливим є розуміння питань мережевого етикету, конфіденційності, обміну інформацією та змістом, готовності та здатності ділитися знаннями, змістом і ресурсами, виявлення ініціативи щодо поширення змісту та ресурсів, знання практики та правил цитування

інформації, онлайн-взаємодії з метою вирішення професійних завдань, пошуку можливостей для саморозвитку та вдосконалення власного цифрового середовища, використання медіатехнологій для командної роботи, налагодження процесів співпраці (Крутова, 2021).

Огляд провідних світових платформ, які надають можливість навчатися онлайн, дають змогу пройти навчання у викладачів світових університетів – особистостей, які мають неабиякий вплив в академічному світі, досягнути до груп на дискусійних форумах та отримати документ, що підтверджує успішне проходження всього курсу. Серед таких платформ варто виокремити: Coursera – масштабна (www.coursera.org); Khan Academy – інтерактивна «відкрита» онлайн-платформа (www.khanacademy.org), Udacity – спеціалізована (www.udacity.com), Canvas Network – демократична (www.canvas.net), Edx (<https://www.edx.org/>) та ін. Зауважимо, що таке навчання передбачає одну з ключових компетентностей – здатність спілкуватися та розуміти іноземні мови.

Серед українських онлайн-платформ, які пропонують підвищення кваліфікації вчителів шляхом навчання «з дому»: Educational Era (<https://www.edera.com/>), Prometheus (<http://prometheus.org.ua/>), Всеосвіта (<https://vseosvita.ua/>), «На урок» (<https://naurok.com.ua/>), Відкритий Університет Майдану (<http://vum.org.ua/>), Просвіт – центр інноваційної освіти (<http://prosvitcenter.org/uk/>) та ін.

Для прикладу, який переконливо демонструє можливості самоосвіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій, онлайн-курси на ресурсі Просвіт, які матимуть додаткову значущість: «Навчайтесь вчитися: потужні мисленнєві техніки, які допоможуть вам освоїти складний матеріал», «Змішане навчання: індивідуалізація освіти», «Комунікаційні інструменти для побудови репутації», «Самоорганізація: як стати організованим учителем», «Вступ до медіації», «Моя історія: досвід, цінність, вплив», «Intelligent listening, або мистецтво слухати» тощо (Вчитися з дому, 2022).

Підсумовуючи важливість впливу освітнього середовища на саморозвиток учителя, слід визначити складові його особистої діяльності, а саме:

- свобода навчатися;
- мета набуття нових знань і компетентностей;
- змістове наповнення (нормативне забезпечення, наукові дослідження, навчальні та методичні матеріали, відеолекції);
- методи отримання знань (професійні курси, корпоративне навчання, онлайн-навчання, спілкування на форумах);
- інструменти (платформи та сервіси для дистанційного навчання, електронні засоби навчання, інструменти для спілкування та взаємодії);
- результат (вирішення професійних проблем, виконання творчих завдань, генерування нових ідей).

Отже, Нова українська школа відкрита для компетентних, комунікативних, інформаційно-грамотних, умотиваних і креативних учителів, які не лише будуть готові допомагати учням розвивати життєві вміння, навички та компетентності, а й розвиватимуться самі.

Висновки. Таким чином, аналіз літератури та проведене дослідження дозволяють сформулювати такі висновки щодо особливостей професійного саморозвитку вчителя сучасної школи:

- професійний саморозвиток забезпечується самовихованням і самоосвітою;
- професійний розвиток учителя є спрямованим, закономірним, незворотним, безперервним процесом особистісних та діяльнісних змін;
- професійний саморозвиток учителя найефективніше забезпечується у формальних і неформальних системах освіти;
- неформальні схеми професійного саморозвитку найкраще реалізуються через мережеві спільноти, де ключовими правилами є правила партнерських відносин та взаємодії;
- процес професійного саморозвитку вчителя здійснюється через залучення його до спеціально організованого освітнього середовища.

Зважаючи на викладене вище, слід пам'ятати, що процес саморозвитку формується завдяки постійному навчанню, підвищенню кваліфікації, освоєнню нових навичок і компетенцій, що є важливою та актуальною вимогою до будь-якого сучасного фахівця.

Перспективи подальших досліджень. Серед перспективних напрямів варто виокремити вплив зовнішніх і внутрішніх факторів особистісного саморозвитку в умовах Нової української школи та розглянути їх у професійній діяльності вчителя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Профстандарт для вчителя – що каже МОН. (2021). URL: <http://skole.irc.org.ua/news/14-27-47-12-01-2021/> (дата звернення: 30.09.2021).

Барбер, М. (2022). Поднять планку и сократить разрыв. *О преимуществах системы ответственности и отчетности в образовании*: лекція. URL: <https://ps.1sept.ru/article.php?ID=200503506> (дата звернення: 12.02.2022).

Day, S. (1999). *Developing Teachers: The Challenge of Lifelong Learning*. London: Falmer Press. 239 p.

Glatthorn, A. (1995). *Teacher development*. International encyclopedia of teaching and teacher education; ed. L. Anderson. London: Pergamon Press. P. 41–45.

Пуховська, Л. (2011). Теоретичні засади професійного розвитку педагогів: рух до концептуальної карти. *Порівняльна професійна педагогіка: науковий журнал*. № 1. URL: <http://khnu.km.ua/root/res/2-7001-31.pdf> (дата звернення: 10.02.2022).

Власова, Е. А. (2008). *Профессиональное саморазвитие будущих социальных педагогов: монография*. Балашов: Николаев. 116 с.

Боритко, Н. М. (2001). *Педагог в пространствах современного воспитания*. Волгоград: Перемена. 214 с.

Курлянд, З. Н. (2002). *Формування професійної усталеності викладача вищої школи. Проблеми розвитку педагогіки вищої школи в ХХІ столітті: теорія і практика*. Одеса. С. 17–24.

Митина, Л. М. (2014). *Психология личностно-профессионального развития субъектов образования*. Санкт-Петербург: Нестор-История. 529 с. URL: <https://www.pirao.ru/images/workers/MitinaLM/psikhologiya-razvitiya.pdf> (дата звернення: 11.02.2022).

Крутова, Н. І. (2021). Інформаційно-цифрова компетентність сучасного вчителя в контексті професійного стандарту. *Зростаюча конкурентоспроможна особистість в умовах діджиталізації суспільства: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Херсон, 21 жовтн. 2021 р.)*. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти». С. 131–135.

Вчитися з дому: онлайн-курси для вчителів. URL: <http://www.prosvitcenter.org/uk/vchytysya-z-domu-onlajn-kursy-dlya-vchyteliv/> (дата звернення: 29.11.2021).

REFERENCES

Profstandart dlia vchytelia – shcho kazhe MON [Professional standard for teachers – what Ministry of Education and Science says]. URL: <http://skole.irc.org.ua/news/14-27-47-12-01-2021/> (data zvernennia: 30.09.2021). [in Ukrainian].

Barber, M. (2022). Podniat planku y sokratyt razryv [Raise the bar and close the gap]. *O preymushchestvakh systemy otvetstvennosti y otchetnosti v obrazovanii*: lekt-sya. URL: <https://ps.1sept.ru/article.php?ID=200503506> (data zvernennia: 12.02.2022). [in Russian].

Day, S. (1999). *Developing Teachers: The Challenge of Lifelong Learning*. London: Falmer Press. 239 p. [in English].

Glatthorn, A. (1995). *Teacher development*. International encyclopedia of teaching and teacher education; ed. L. Anderson. – London: Pergamon Press. P. 41–45. [in English].

Pukhovska, L. (2011). Teoretychni zasady profesiinoho rozvytku pedahohiv: rukh do kontseptualnoi karty [Theoretical planting of the professional development of teachers: Rukh to the conceptual map]. *Porivnialna profesiina pedahohika: naukovyi zhurnal*. № 1. URL: <http://khnu.km.ua/root/res/2-7001-31.pdf> (data zvernennia: 10.02.2022). [in Ukrainian].

Vlasova, E. A. (2008). *Professyonalnoe samorazvytye budushchykh sotsyalnykh pedahohov* [Professional self-development of future social teachers]: monohrafiia. Balashov: Nykolaev. 116 s. [in Russian].

Borytko, N. M. (2001). Pedagog v prostranstvakh sovremennoho vospityania [Teacher in the area of modern education]. Volhograd: Peremena. 214 s. [in Russian].

Kurliand, Z. N. (2002). Formuvannia profesiinoi ustalenosti vykladacha vyshchoi shkoly [Formation of professional stability of a higher school teacher]. *Problemy rozvytku pedahohiky vyshchoi shkoly v KhKhI stolitti: teoriia i praktyka*. Odesa. S.17–24. [in Ukrainian].

Мутна, Л. М. (2014). Psykholohyia lychnostno-professionalnoho razvytyia sub'ektiv obrazovanyia [Psychology of personal and professional development of subjects of education]. Sankt-Peterburh: Nestor-Ystoryia. 529 s. URL: <https://www.pirao.ru/images/workers/MitinaLM/psikhologiya-razvitiya.pdf> (data zvernennia: 11.02.2022). [in Russian].

Krutova, N. I. (2021). Informatsiino-tsyfrova kompetentnist suchasnoho vchytelia v konteksti profesiinoho standartu [Informational and digital competence of a current teacher in the context of a professional standard]. *Zrostaucha konkurentospromozhna osobystist v umovakh didzhitalizatsii suspilstva: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. (m. Kherson, 21 zhovtn. 2021 r.)*. Kherson: KVNZ «Khersonska akademiia neperervnoi osvity». S. 131–135. [in Ukrainian].

Vchytysia z domu: onlain-kursy dlia vchyteliv [Learn from home: online courses for teachers]. URL: <http://www.prosvitcenter.org/uk/vchytysya-z-domu-onlain-kursy-dlya-vchyteliv/> (data zvernennia: 29.11.2021). [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 26.02.2022

УДК 37.016:51:004.031.42(045)

DOI: 10.37026/2520-6427-2022-109-1-22-30

Ірина МОРКВЯН,

кандидат педагогічних наук,
учитель математики та інформатики
КЗ «Харківський університетський ліцей
Харківської міської ради Харківської області»,
учитель-методист,
м. Харків, Україна
ORCID: 0000-0001-5590-7505
e-mail: morkvirina@gmail.com

Наталія ХМІЛЬ,

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри інформатики
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради,
м. Харків, Україна
ORCID: 0000-0002-1218-8042
e-mail: nkravc0@gmail.com

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОГРАМНОГО КОМПЛЕКСУ MOZABOOK У ПРОЦЕСІ ЗАСТОСУВАННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ НА УРОЦІ МАТЕМАТИКИ

Анотація. У статті порушено проблему щодо важливості впровадження основних ідей компетентнісного підходу на уроках математики. Авторами розкрито суть компетентнісного уроку, а також звернено увагу на те, що його методична структура складається з таких полів: цілепокладання, мотиваційне, змістове, технологічне, емоційне та рефлексивне. Акцентовано увагу на необхідності формування в здобувачів освіти здатності виконувати відсоткові обчислення. Визначено перелік понять, що розглядаються в розділі «Відсотки» («відсоток», «відношення», «пропорція», «масштаб», «відсоткові розрахунки» тощо).

Окреслено методичні аспекти застосування інструментів інтерактивної платформи Mozaik Education, складовою якої є інтерактивний освітній програмний комплекс MozaBook, під час

проведення компетентнісного уроку узагальнення та систематизації знань, умінь і навичок із теми «Відношення та пропорції». З урахуванням особливостей кожного із полів методичної структури компетентнісного уроку авторами запропоновано розроблені приклади вправ і завдань, а також визначено інтерактивні вправи, які доречно застосовувати для мотивації учнів до навчання й створення ситуації успіху. Представлено приклад наповнення у програмному комплексі MozaBook електронного зошита завданнями, теоретичними відомостями й іншими інтерактивними елементами та інструментами, описано їхнє можливе застосування впродовж уроку.

Ключові слова: математика, компетентнісний урок, програмне середовище, Mozaik, програмний комплекс MozaBook.